

TÜRKİYE DEMOKRASİ GÜÇLERİYLE
DAYANIŞMA KOMİTESİ
33,rue de la Grange aux Belles
75010 Paris

M. Karaca'nın Akademi
Assamblesi
36/1 oturumunun üzerine
Avrupa Konseyi Komitesi
Üyeleri 21.05.1984 Tarihli
Mektubunun ve elca

Değerli Arkadaşlar,

Avrupa Konseyi Parlamenterler Assamblesinin 7-11 Mayıs 1984 tarihlerindeki 36/1 dönem oturumlarında Türkiye demokrasi güçlerini temsilen bizlerin de içinde yer aldığı genişçe bir delegasyon etkin çalışmalarda bulundu.

Delegasyon, Konsey toplantısı süresince gösterdiği etkinlikleri ve Konseyin Türkiye üzerine aldığı kararlara ilişkin görüşlerini 10 Mayıs günü basına yaptığı ortak açıklama ile kamuoyuna duyurdu.

Merkezi dayanışma komitemiz, özellikle ülkelerdeki dayanışma komitelerimizde çalışan arkadaşlarımızın konuyu iyi izleyebilmeleri ve Konseydeki politik gurupların Türkiye'ye bakış açılarını, kendi buldukları ülke delegasyonlarını oluşturan parlamenterlerin Türkiye konusundaki tavırlarını bilmeleri bakımından Konsey konuşma belgelerinden derlenmiş bir rapor ve Konseyin Türkiye üzerine aldığı kararı sizlere iletmeyi kararlaştırdık.

Bu raporun, bulunduğunuz ülkelerdeki Avrupa Konseyi üyesi parlamenterlerine yönelik çalışmalarınızda yararlı olacağı görüşünderiz.

Bilgi edinmeniz dileğiyle dostça selamlar.

Paris, 21/05/1984

Türkiye Demokrasi Güçleriyle

Dayanışma Komitesi

EKLER: 7-11 Mayıs 1984 Tarihlerindeki
Avrupa Konseyi Toplantısına
ilişkin rapor ve Türkiye üzerine
kararın metni

- 1 Türkiye delegasyonunun yetki mazbataları Avrupa Konseyi Parlamenterler Assamblesi genel kurulunda 91 "evet", 50 "hayir" ve 10 "çekimser" oyla onaylandı. 12 kişilik Türkiye delegasyonu da eksiksiz oylamaya katılırken 11 "evet" ve 1 "çekimser" oy kullandı. 1 "çekimser" oyu kullanan İhsan Tomuş (ANAP) basına "şaşırdım" diye açıklama yaptı.
- 2 Boyalı basınımızda "ezici çoğunluk" yaygaralarıyla yer alan bu sonuç, Türkiye delegasyonunun oyları bir tarafa bırakılarak incelenirse, aslında ancak % 57,14'lük bir çoğunluğu yansitiyor. (80/140)
- 3 Türkiye delegasyonu dışında kalan 80 "evet" oyunu 3 ana eğilimde sınıflandırabiliriz :
- Başını İngiliz Bennett ve İtalyan Cavaliere'nin çektikleri bir avuç açık cunta destekçisi grup. Bunlar Türkiye'de demokrasinin var olup olmadığını bile tartışmadan 12 Eylül 1980'den beri Türkiye'deki rejime açık destek veriyorlar.
 - A.K. Parlamenterler Assamblesi sağ kanadının büyük çoğunluğunu oluşturan "klâsik sağ" ise Türkiye'de çoğulcu demokrasinin olmadığını, insan haklarına "gerektiği" gibi saygı gösterilmediğini dile getiriyor. Ancak bunlar da 12 Eylül 1980'den beri Türkiye'ye karşı sert önlemler alınmasına karşı çıktılar. Bugüne dek olduğu gibi, son oturumda da Türkiye'ye "amali" bir destek verdiler.
 - Üçüncü olarak, başını Danimarkalı Elmquist'in çektiği kuzeyli liberal grupla, "evet" oyu veren 6 sosyal demokrati bir arada sayabiliriz. Bunlar Türkiye'deki uygulamalara karşı sert tavir alınmasından yana çıkarken, "aramızda kalmaları baskı unsuru olur" gerekçesiyle "evet" oyu verenler.
- 4 50 "hayir" oyunu da 3 ana eğilimde sınıflandırabiliriz :
- Komünist grup en tutarlı "hayir" oylarını oluşturmakla beraber sayıları

çok sinirli kalmakta. Özellikle İtalyan komünistler çok daha fazla sandalyeleri olmasına karşın genel kurullara 1 yada 2 parlamenterle katılıyorlar.

- Çoğunlukla "hayır" oyu veren sosyal demokratlara gelince, bunlar "evet" oyu veren üçüncü kategoriden "Türkiye Avrupa Konseyinde kalmalı ancak delegasyonunu kabul etmezsek baskı unsuru olarak kullanırız" diyerek ayrılıyorlar. Aslında bu grup oturum öncesi Türkiye delegasyonuna "evet" oyu vermeye hazırlanıyordu. "Hayır" oyu vermelerinde en büyük etken Türkiye demokrasi güçleri temsilcilerinden oluşan delegasyonun eylem birliği içinde Avrupa Konseyi'ne yönelik çalışmaları olduğu kuşkusuzdur. Altını tekrar çizmekte yarar var : sosyal demokratlar "bu koşullarda Türkiye'de demokrasi kurulamaz" demiyorlar; "Türkiye'de olumlu adımlar atılıyor ancak yetersiz" biçiminde açıklamalarda bulunuyorlar.
- "Hayır" oyu veren Yunanistan delegasyonunu 50 parlamenter arasında ayrı incelemekte yarar var. "Hayır" oyları özgün nedenlerden kaynaklanmakta.

5 I. Tombuş dışında kalan 9 "çekimser" oyun büyük çoğunluğunu Alman SPD'liler oluşturmakta. Bunlara Portekizli ve İspanyol bir iki/parlamenter de eklemek mümkün. Alman SPD'lilerin "çekimser" oy gerekçeleri bölünmüşlüklerinden kaynaklanıyor. Aralarında "evet" oyu verme niyetinde olanlarla "hayır" oyu verme niyetinde olanlar da vardı. Hep birlikte "çekimser" kaldılar. Portekiz ve İspanyollara gelince, bunların sağ kanattan olmakla beraber Salazar ve Franko diktatörlüklerini yaşamış olmaları tavırlarını etkilemekte.

6 Türkiye delegasyonunun yetki mazbataları onaylandıktan sonra A.K. Politik Komisyonu karar tasarısı görüşüldü ve bir kaç değişiklikle onaylandı. Verilen değişiklik önerileri (kabul edilmişler dışında), görüşmeler sırasında yapılan konuşmalar, A.K. Parlamenterler Assamblesi politik yelpazesinde ince farklılıkları saptamayı olanaklı kılıyor. Yukarıda yaptığımız kaba sınıflandırma, bu farklılıklar gözönüne alınarak değerlendirilmelidir.

STEINER RAPORU

7 Türkiye'deki durum üzerine A.K. parlamenterlerinin ayrı ayrı görüşlerini incelemeye geçmeden önce, bu görüşmelere temel oluşturan "Steiner raporu" (Politik Komisyon) ile bu raporu tamamlayan "Stoffelen raporu"nu (Hukuk Komisyonu) ele alalım. "Steiner raporu"nda 8 temel görüş yer alıyordu :

- . Son aylarda Türkiye'de durum daha da düzelmiştir. Demokrasinin yeniden kurulması yönünde önemli adımlar atılmıştır.
- . TBMM'nin gerçek temsil yapısının ancak yeni seçimlerle biçimlenebileceği kuşkusuzdur.
- . Sikiyönetim amacına ulaşmıştır, bu nedenle tüm ülkede yavaş yavaş kaldırılmalıdır.
- . Terörizmle mücadeleyi amacına ulaştırabilmek için sikiyönetim yetkilileri bu yetkilerini abartarak kullandılar. Bu abartma sonucu düşüncelerinden dolayı tutuklanmış olan demokratlar hakkında bir af çıkarılmasını bekliyoruz.
- . Türk hükümeti işkence konusunda gerekli önlemleri aldığına dair bize güvence verdi.
- . İnsan haklarına saygı konusunda hala daha yetersizlikler sürmektedir.
- . Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını ilgiyle bekliyor, bu konuda Türk hükümetinin gereken yükümlülükleri yerine getireceğini umuyoruz.
- . Türkiye'de hala daha gündemde olan olumsuz gelişmeleri ancak TBMM ve hükümet ortadan kaldırabilir. Onlara bu konuda yardımcı olmalıyız.

STOFFELEN RAPORU

8 A.K. Parlamenterler Assamblesi Hukuk Komisyonu Türkiye raportörü Stoffelen "Steiner raporu"nu tamamlayan bir "ek rapor"u A.K. parlamenterlerine sundu. Bu raporda ise şu görüşlerin altını çizmek mümkün :

- . Siyasi Partiler yasasını istenen biçimde yorumlamak ve uygulamak olanaklıdır. Bu yasa Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu'nun 10 ve 11'inci maddeleri gerekleriyle bağdaşmamaktadır.

- . Yerel seçimlerden sonra ortaya çıkan tablo Türk halkının % 42,8'inin TBMM'nde temsil edilmediğini göstermektedir.
- . Şimdilik siyasi parti çalışmalarının serbest olduğu söylenebilir. Ancak DYP hakkında açılmış olan soruşturma kaygi vericidir.
- . Şüphesiz Türkiye cezaevlerinde çok sayıda politik tutuklu bulunmaktadır. AFP'ye göre bunların sayısı en az 21121'dir. Özellikle Barış Komitesi ve DISK tutuklularının hala daha serbest bırakılmamış olmaları kaygi vericidir.
- . İtalyan faşist rejimi ceza yasasından alınan 141, 142 ve 146'nci maddeler kaldırılmalıdır. Hatta bu maddeler Anayasa'nın bazı maddeleriyle beraber düşünülürse tehlikeli bile olabilirler.
- . Komünist Dünya Barış Konseyi ile hiç bir ilgisi olmayan Barış Komitesi tutuklularının hala daha serbest bırakılmamış olmalarını parlamenter bir demokrasi için utanç verici bir durum olarak niteleyen bazı sayıların TBMM içinde bulunmaları sevindiricidir.
- . Parlamenter demokrasinin yeniden kurulması yönünde son aylarda olumlu adımların atıldığı kuşkusuzdur. Saydığımız tüm olumsuzlukları ortadan kaldırmada Türk meslekdaşlarımıza yardım elimizi uzatmalıyız.

TARTIŞMALAR

- 9 Sir Frederic Bennett (İngiliz-Muhafazakâr) : Türkiye'de demokrasinin yeniden kurulması görüşüne katılmıyorum. Türkiye'de önceden de demokrasi yoktu zaten. Türkiye yıkımdan kurtulduysa bunu hayranlıkla karşılamak gerekir. Sikiyönetim kaldırilsin diyorsunuz oysa hala daha Türkiye'de zararlı faaliyetler süregidiyor. Türkiye'deki rejime karşı çıkan komünistler Moskova'dan izin aldılar mi aceba, merak ediyorum.
- 10 Tullio Vecchiotti (İtalyan-Komünist) : Özgürlükler ve çoğulcu demokrasi konularında "büyük ağabey"le aynı görüşte olmadığımızı Sir Frederic Bennett de biliyor. Bugünkü rejime "olur" dersek Avrupa Konseyi'nin prestijini sarsmış oluruz. Unutmamak

gerekir ki faşist Mussolini rejimi zamanında Milletler Cemiyeti'nin zaaflarından faydalanmasını bilmiştir.

- 11 Serafim Anastassakos (Yunanistan-Pa.So.K) : Bugün Türkiye'deki Parlamento askersel rejimin sivil giysisidir. Cuntanın hoşuna gitmeyen partiler hala yasaktır. Türkiye Kıbrıs'ın % 37'sini işgal etmekte ve uluslararası hukuk kurallarını hiçe saymaktadır. Sonuç olarak Türkiye'nin burada yeri yoktur.
- 12 Harry Van Den Bergh (Hollanda-Sosyal demokrat) : Bugünkü gerçek durumu gözönüne seren "Steiner raporu"nu destekliyorum. Aslında tavrımızı dün açıkladık ve bugünkü rejime "evet, ama..." dedik. Türkiye'de düşünce suçluları, sendikacılar, barış hareketi savunucuları için bir af çıkarılmadıkça, demokrasi yönünde gerçek adım atmak zordur. Önümüzdeki günlerde olumlu hiçbir ilerleme kaydedilmezse dünkü "evet" oyum için hayiflanacağım.
- 13 Gilbert Sènès (Fransız-Sosyalist) : Dünkü oylama aslında Türkiye için bir ihtardır. Bu ihtar demokratikleşme sürecine hız vermelidir. Gerçek bir af yasası ne zaman çıkacak ? İşkenceler ne zaman sona erecek ? Özellikle kürt halkının hakları ne zaman güvence altına alınacak ? Tüm politik partilere ne zaman özgürlük tanınacak ? Tüm sendikalara ne zaman özgürlük tanınacak ? Sikiyönetim ne zaman kalkacak ? Gerçek özgür seçimler ne zaman yapılacak ? Dün burada resmi olarak yerlerini alan Türk meslektaşlarımız bu soruların yanıtını verebilmelidir.
- 14 Wolfgang Blenk (Avusturya-Hiristiyan demokrat) : Son altı ayda Türkiye'de durum olumlu yönde gelişmiştir. Hükümet devirmesi sonrası Strasbourg'a gelen Türk parlamenterler ordunun bu müdahalesini zorunlu gördüklerini defalarca belirtmişlerdi. Devirme öncesi Türkiye'de demokrasi zaten yoktu. Bugünkü Türk hükümeti sorumluluğunun bilincindedir.
- 15 Volker Neumann (Alman-SPD) : Bundan tam 39 yıl önce Avrupa'nın üzerine bir işkence

ve katliam kâbusu çökmüştü. Eğer bazilari nazi teröründen kurtulabilmişse bunda yabancı dostların payı büyüktür. Bu nedenle insan haklarını dünyanın her yerinde savunmalıyız. Türkiye'de iki cezaevini gezen A.K. parlamenterlerinin açıklamaları tüyler ürperticidir. Önceden hazırlanmış bu ziyaret bana Teresienstadt toplama kampını Kızıl Haç'ın ziyaretini animsatiyor. A.K. delegasyonunun hemen ardından Alman Anayasa Mahkemesi başkanının başkanlık ettiği bir delegasyon Türkiye'ye gitmiş ve tutukluların durumunu "toplama kamplarındaki duruma" benzetmiştir.

- 16 Lasse Budtz (Danimarka-Sosyal demokrat) : Tüm Danimarka delegasyonu adına bize sunulan taslağı onayliyaçağımızı açıklamak istiyorum. Ankara "kiralliğında" hala daha bir takım kokuşmuşluğun hüküm sürdüğünü gözardı etmiyoruz. Önümüzdeki dönemde olumlu gelişmeler olmazsa payımıza düşen dersi çıkaracağız.
- 17 Harald Lied (Norveç-Muhafazakâr) : Türkiye'deki durumun A.K. ilkeleriyle bağdaşmayan yanlarının bulunduğunu kuşkusuzdur. Bize sunulan taslağı onaylayarak Türkiye'de demokrasiye dönüş sürecine bir ivme daha kazandıracağız.
- 18 Haluk Bayülken (Türk-Bağımsız) : -
- 19 Stig Alemyr (İsveç-Sosyal demokrat) : Türkiye demokrasi sürecine girmiştir. Önümüzdeki dönemde daha olumlu gelişmelerin olacağını ummak istiyorum.
- 20 Manuel Alegre (Portekiz-Sosyalist) : İki çeşit demokrasi anlayışı olamaz. Elimizdeki raporlarda "bugünkü demokrasiye geçiş süreci" gibilerinden saptamaların olmasına katılmıyorum. Bu nedenle bu terimin kaldırılması yönünde verilen değişiklik önerisini destekliyorum.
- 21 M. Pini (İsviçre-Sosyalist) : Türkiye delegasyonunun yetki mazbatalarının onayı hatadır. Özgürlük olmadan demokrasi olamaz. Gelişmeler ışığında Türkiye'deki durumu sürekli gündemde tutmak gerekir.

- 22 M. Angel Martinez (İspanyol-Sosyalist) : Türkiye'de parlamenter demokrasi, insan haklarına saygı ve özgürlükler konusunda daha çok adım atılması gerekir. Bize sunulan karar taslağındaki istemlerin yakın bir gelecekte hayata geçeceğini umuyorum.
- 23 Reginald Freeson (İngiliz-İşçi partisi) : A.K. Parlamenterler Assamblesi iki çeşit demokrasi anlayışına saplanıp kalıyor. Türkiye'de demokrasiye dönüş yolunda olumlu adımlar gözleniyor olsa bile bunlar çok yetersiz kalıyor. Kuzey Kıbrıs'ı işgal eden ve insan haklarına tümüyle saygı göstermeyen Türkiye açıkça kinanmalıdır.
- 24 Stefano Cavaliere (İtalyan-Hiristiyan demokrat) : Burada Türkiye'yi eleştiren meslekdaşlarıma ellerine tutuşturulan propaganda broşürlerinden etkilenmemelerini söylemek istiyorum. Dün A.K. önünde yapılan gösteride yumrukları havada "amerikan emperyalizmine, NATO'ya hayır" diyen insanları anımsayınız. Bu koşullarda Türkiye'yi desteklemekte siyasal bir amaç öngörülmalıdır. Bu amaç özgür dünyanın güvenliğini, özgürlüğü ve barışı koruma amacidir.
- 25 Lady Amalie Fleming (Yunanistan-Pa.So.K) : General Evren birkaç sözde demokrasi kirintisiyle gözümüzü boyamaya çalışıyor. A.K. 20 demokrasi ve 1 diktatörlük klübü olamaz. 4 yıldır durumu yakından izleyelim diyoruz. Köklü birşey değişmedi. Hala da bekleyelim ve görelim demeye devam ediyoruz. Ve biz burada rahat rahat tartışırken insanlar orada işkenceden geçiriliyor, ölüyorlar. Artık bekleyip de görececek birşey kalmadı.
- 26 Jan Dirk Blaauw (Hollanda-Liberal) : İnsan haklarının ayaklar altına alındığına dair bir propagandadır sürüyor. Bu kime yarar sağlamaktadır ? Bir yıl sonra, burada Türk hükümetini tebrik etmek isterim. Ancak kimsenin karşı gelemeyeceği olumlu adımlar atılmazsa A.K. içinde zorluklar başgösterir.
- 27 Théo Vial-Massat (Fransız-Komünist) : Biçimiyle olsun, içeriğiyle olsun karar taslağını komünist grup onaylamayacak. Bizce Türkiye içinde ve dışında demokrasi ve

özgürlük mücadelesi verenlerle en aktif dayanışmanın bir ifadesidir bu tavir. Faşist bir rejimin temsilcilerine bugün "evet" diyen 80 parlamenter ilerde bir daha durup düşünmelidir.

28 Hans Hesele (Avusturya-Sosyal demokrat) : Türk parlamenter delegasyonuna "evet" oyu verdim dün. Van Den Bergh'in de ifade ettiği gibi "amali bir evet" bu. Olumsuzlukları gözardı etmemeliyiz. İnsan haklarına saygı en başlıca kaygımız olmaya devam etmelidir.

29 Liv Aasen (Norveç-Sosyal demokrat) : Türkiye delegasyonunu onaylamakla A.K. bir geri adım atmıştır. Hiç bir Türk demokrata bu tavrımızı açıklayamayız. İki çeşit demokrasi olamaz deniyor, Türkiye için ikinci sınıf demokrasi uygulanıyor. Barış için savaşmış saygın kişiliklere kim terörist diyebilir ? Tavir ve sözlerimiz tutarlı olmalıdır.

30 Bülent Akarcalı (Türk-ANAP) : -

31 Rui Mendes (Portekiz-Sosyal demokrat) : Türkiye'de bugünkü durum kaygı verici olmaya devam etmektedir. Ancak elbette Türkiye'nin jeo-stratejik yerini gözardı etmemeliyiz. Özgürlük bulaşıcıdır. Bunun en güzel örneği Polonya'dır. Bir yıl sonra daha özgür bir Türkiye üzerine konuşacağımızı umuyorum.

32 Sir Anthony Grant (İngiliz-Muhafazakâr) : Türkiye'de 12 Eylül'den önce de demokrasi yoktu. İşkence eskiden beri süregelen bir uygulama idi. Bugünkü rejim demokrasiyi kurma yolunda adımlar atıyor. İşkence iddialarını soruşturuyor. Unutmamalı ki, İspanya ve Portekiz'de de demokrasinin kurulması yıllar aldı.

33 Peter Kittelmann (Alman-CDU/CSU) : Konu üzerine tartışmalar ideolojik bir çatışmaya dönüşüyor. Ortada bulunmuş bir uzlaşma var. Bu uzlaşmayı bugün kabul edelim, durumu da yakından izlemeye devam edelim.

34 Cahit Karakaş (Türk-HP) : -

- 35 Mario Cardia (Portekiz-Sosyalist) : Türkiye NATO içinde önemli bir yere sahiptir. Bunun bilincindeyiz. Türkiye'yi Avrupa dışına atmak istemiyoruz. Ancak demokrasiden yana çıkıyoruz.
- 36 Peter Hardy (İngiliz-İşçi partisi) : Türkiye'de demokratik bir rejim diliyoruz demek doğru olur ancak demokrasi var yada dönüş süreci başlamıştır demek bugün için yanlıştır.
- 37 Gerhard Reddemann (Alman-CDU/CSU) : A.K. insan hakları militanıdır. İnsan haklarına saygıyı yaymak bunun bir parçasıdır. Bu nedenle Türkiye ile ilişkileri koparmamak doğru bir yoldur. Durumu yakından incelemeye devam edilmelidir.
- 38 Kâmrân İnan (Türk-MDP) : -
- 39 Sir Dudley Smith (İngiliz-Muhafazakâr) : 12 Eylül'den beri Türkiye'de durum 70/80 yılları arasına göre çok daha içaçıcıdır. Liberalleşme süreci iyi yoldadır.
- 40 İsmet Özarslan (Türk-ANAP) : -
- 41 Sir Geoffrey Finsberg (İngiliz-Muhafazakâr) : -
- 42 Göksel Kalaycıoğlu (Türk-ANAP) : -
- 43 Christopher Murphy (İngiliz-Muhafazakâr) : -
- 44 Lord Reay (İngiliz-Muhafazakâr) : -
- 45 Georges Margue (Lüksemburg-Hiristiyan demokrat) : Bugün Türkiye'nin A.K.'ne üye oluş tarihi 1948'den daha demokratik olduğu kuşkusuzdur. Elbette bir çok olumsuzluklar süregitmektedir. Bir batılı hiristiyan olarak kürt azınlığı üzerindeki kısıtlamalara